

Posudek vedoucího bakalářské diplomové práce:

Leonard ZUCCONI, *Estetické kritérium morálky jamko propojení percepce a uvažování lidském jednání v kontextu antropologie morálky*, FF UK Praha 2024, stran 56.

Předkládaná práce je myšlenkově samostatnou, nápaditou studií. Je to, jak autor sám říká studie v jistém smyslu PříPRAVNÁ (již na s. 6) potud, pokud analyzuje rozbořem teoretické literatury problematiky (prvotního, původního) splývání estetického a etického soudů, a potud, pokud nabízí to, co lze vyčíst z prací klasiků, jako je Augustin, Plotinos, Kant či Benjamin a další, jako teoreticko-analytický základ budoucích etnografických a antropologických výzkumů. Základními otázkami předkládané práce je: Co je estetické kritérium morálky (s. 7)? Kde se s tímto kritériem můžeme setkat (s.7)? Jak vůbec etické a estetické zkoumat (s. 7). Estetické kritérium morálky chápe autor jako situaci v níž probíhá morální soud na základě estetického prožitku spíše než vlastního etického obsahu (např. s. 53). S autorovými postupy a závěry v zásadě vyslovuji souhlas. Přesto v následujícím textu nabízím jako podněty do diskusí či pro příští bádání několik následujících poznámek, připomínek či otázek.

* * *

Problémem je užívání stejných termínů u jednotlivých autorů v různých významech. Z toho pak vyplývá otázka, zda jde o shody či distinkce slov nebo jimi popisovaných skutečností (autor si je těchto problémů vědom, srov. s. 48-52)? Přes to, že si je autor vědom komplikovanosti práce s těmito pojmy a nejednoznačností jejich referenční schopnosti vůči aktéry prožívaným postojům a soudům, lze se ptát, zda jde o aplikaci estetického kritéria vůči mravnosti jednání v tom smyslu (a), že při tomto jednání je porušeno "krásno" (podobně jako by mohlo být narušeni "posvátno", viz níže); nebo (b) jde o to, že průběh příslušného jednání je "krásný" (kupříkladu jeho "zápletka" je dostatečně patetická); či konečně (c) jde o "krásu" aktérských intencí? S tím souvisí i další možné dotazování, totiž zda jde o (a)ě "krásu" postřehnutelnou sensoricky (zrakově, sluchově), či o (b) o krásu postižitelnou v rovině mentálních reprezentací (např. "krása zápletky")?

* * *

Práce se - v tom je její analytická přednost, ale i potenciaální slabina při snaze o uplatnění jejích závěrů při konkrétních výzkumech - vztahuje k- řekněme - *kulturně-dějinné tradici Západu* v její dějinné variabilitě. Platí zároveň, že analyzuje *vlastně* určitou *potencionalitu*, že se v rámci takto široce pojatého socio-kulturního pole vyskytne "šance" (ve Weberově smyslu), vyslovit určitý estetický či morální soud či "šance" se esteticky či eticky právě určitým způsobem vztahovat k

té či oné situaci. Tato *potencialita* je rozumí se samo sebou - odlišné od *aktuálnosti* v tomto socio-kulturním poli "empiricky" (opět ve Weberově smyslu) proběhnuvších či probíhajících estetických a etických soudech. Tento postup je samozřejmě možný. Autor se v něm může opřít kupříkladu o úvahy, který nabízí Georg Simmel. V návaznosti na Simmela (*Peníze v moderní kultuře*) se dostává k referování o úvahách, že předmoderní doby vnímala hodnoty sjednoceně, kdežto moderní je odděluje (s. 14). Lze doplnit, že by to korespondovalo i s úvahami Heinricha Rickerta, který soudí, že vývoj směřuje k projasňování a tudíž i *zabstraktnění* čtyř základních hodnot: "Svatý", "dobrý", "pravdivý" a "krásný", zároveň ale i k jejich postupujícímu *odlišování*. Dějinně se tak rozestupuje a spiritualizuje nejen "krásné" a "dobré", ale i "svaté" a "pravdivé". Bylo by pak možné jednak posoudit, zda by se stejným způsobem nedalo uvažovat i o estetickém kritériu náboženského jednání (šlo by navázat např. na Rudolfa Ottu). Jednak je ale otázkou (viz níže), nakolik je toto rozestupování aktuálně přítomno v celém socio-kulturním poli, nebo pouze v jeho určitých intelektuálních vrstvách?

* * *

Aniž bych zpochybňoval kvality předkládané práce, dovoluji si nabídnout do diskuse u ústí části obhajoby následující téma. Leonard Zucconi pracuje s pojmy jako je *estetická situace* či *estetická povaha jednání*. Avšak, pokud "situaci" pojednáme jako "incidenci" v Koselleckově smyslu, musíme říci, že jí samotné o sobě estetičnost nepřísluší, ta vzniká až v jejím mentálním obrazu. "A minimum of >before< and >after< constitutes the significant unity that makes an event out of incidents", říká Koselleck. *Jednota smyslu (Sinnlichkeit)*, která teprve vytváří v badatelově (ale i v aktérově) mysli "události" (*event; Ereignis*) z pouhých incidencí (*collection of incidents; Begebenheiten*) se, jako určující pro stanovení oněch "před" a "po", vyjevuje pouze v rámci určité sekvence, která je součástí "a theory of possible history" (*Eine Theorie möglicher Geschichte*). Teorií možných dějin však může být vůči určité incidenci více (paralelních). Estetičnost netkví v situaci, "incidenci", nýbrž může být součástí některých plausibilních teorií možných dějin coby *nástrojů* čtení dané situace či dané incidence (Reinhart KOSELLECK *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*: Frankfurt am Main 2000: Suhrkamp, s. 144-145; Reinhart KOSELLECK, *Futures Past. On the Semantic of Historical Time*, New York 2004: Columbia University Press, s. 106). Toto připisování estetických (a podobně i etických) významů se při tom děje v rámci různých badatelských a aktérských perspektiv. Lze to vyjádřit *per analogiam* s Eriksenovým tvrzením o *etnicitě*: "Etnicita je totiž zejména a především koncept, nikoli přírodní fenomén. Jako koncept existuje (přinejmenším) ve dvou úrovních - v analytické rovině badatele a v nativní rovině informátorů. Je možné - nebo vůbec žádoucí - tyto dvě roviny oddělovat? Jestliže tak učiníme, uchová si tento koncept svůj značně rozsáhlý komparativní potenciál; v opačném případě nám umožní popsat lokální kontext způsobem, který je

blízký zkušenosti" (Thomas Hylland ERIKSEN, 2016. *Epistemologický status konceptu ethnicity*, in: M Jakoubek (ed.), *Teorie etnicity. Čítanka textů*, Praha: Slo 2016n, s. 105-118, citováno ze s. 115). *Estetičnost situace* či *estetičnost kritéria morálky* je pak buď *analytický*, nebo *nativní* pojem.

Autorovi pak nabízím k úvaze do diskuse při ústní části obhajoby a do dalších bádání následující problém: V etnografických či antropologických studiích nejde namnoze ani tak o to, jak se estetično *fenomenologicky* viděno vyjevuje, nýbrž o to, jak přemostit *diskrepanci* mezi jeho *analytickým* a *nativním* pojetím a pocitováním. Při veškerém respektu k přípravnému charakteru předložené studie by tato otázka zasluhovala podrobnější pozornost.

* * *

Uvedené však nikterak nezpochybňuje značné kvality předložené práce. Proto ji bez jakýchkoli zásadním připomínek doporučuji k obhájení a navrhuji její hodnocení jako výborné.

Jan Horský

V Praze 17. srpna 2024